

Henry Bernstein

Winsen, Duitsland 21 januari 1896
Midden Europa 28 februari 1945
49 jaar

Rolf Bernstein

Düsseldorf, Duitsland 16 maart 1929
Midden Europa
15 jaar

Henry Bernstein werd op 21 januari 1896 in Winsen, niet ver van Hamburg, geboren. In Benrath, bij Düsseldorf, werd hij vanaf 1910 toen hij 14 jaar was, opgeleid in de meubel- en textielzaak van Heumann, waar hij tot 1924 bleef werken. Tijdens de Eerste Wereldoorlog diende Henry als soldaat in de Reichswehr, het Duitse leger. Hij ontving daarvoor in 1935 het erekruis voor frontsoldaten.

In 1924 vestigde Henry zich in Hilden (Düsseldorf) samen met een partner als handelaar in textiel en schoenen. Daar trouwde hij in 1927 met een dochter van zijn vroegere baas, Martha Heumann (Benrath 20 december 1902), een van drie zusters. In 1929 werd hun zoon Rolf geboren. Martha was een heel goede pianiste, die regelmatig concerten gaf. Samen met de twee zusters van Martha, Therese (Thea) en Helene (Lena) en hun echtgenoten vormden zij een hechte familie.

¹[http://www.genealogybos.com/verhalen_stories/Story_Gary_Eichenwald/Verhaal_van_Gert_\(Gary\)_Eichenwald_Joodse_onderduiker.html](http://www.genealogybos.com/verhalen_stories/Story_Gary_Eichenwald/Verhaal_van_Gert_(Gary)_Eichenwald_Joodse_onderduiker.html)
http://www.genealogybos.com/verhalen_stories/Jonas_Heumann_&_Selma_Friedsam/Jonas_Heumann_&_Selma_Friedsam_Deutsch.html

Door anti-Joodse maatregelen na de machtsovername van Hitler moest Bernstein zijn bedrijf opgeven. Hij ging weer werken bij zijn schoonmoeder in Benrath maar bleef in Hilden wonen (zijn schoonvader was al in 1923 overleden).

In de Kristallnacht* van 9 op 10 november 1938 drong een knokploeg van de SA binnen in het huis van de familie Bernstein, Mettmannerstrasse 76 in Hilden. De mannen sloegen de boel kort en klein en mishandelden Henry. De familie vertrok daarna naar Benrath maar ook daar waren ze niet veilig. Daarom wilde Henry met zijn gezin via Nederland naar Amerika emigreren. Legaal naar Nederland emigreren was na de Kristallnacht niet meer mogelijk. De grenzen waren gesloten voor Joodse vluchtelingen. Het gezin lukte het om illegaal naar Nederland te komen *in ijs en sneeuw lopend en kruipend*.²

Op 2 januari 1940 kwamen ze aan bij de zuster van Martha, Helene en haar man Paul Blumenfeld, die al eerder vanuit Praag, waar Paul werkte, via Groenlo naar Soest waren gekomen.

Ze hebben enige tijd bij hen gewoond op de Burg. Grothestraat 55, boven wat nu restaurant Bauer is.

De derde zuster Thea kwam met haar man Walter Eichenwald en hun zoon Gerd ook naar Nederland en vestigde zich in Eindhoven.

De zusters Heumann hebben hun zieke moeder Selma moeten achterlaten in Benrath. Zij overleed daar op 27 januari 1940 aan een hartkwaal. Voor de drie zusters was het heel pijnlijk dat niemand van hen aanwezig kon zijn toen moeder overleed en begraven werd.

Het gezin Bernstein heeft later in Soest eigen woonruimte gevonden op Kerkpad Noordzijde 35A. Rolf kwam in de vijfde klas bij meester Blankenstein op de School met De Bijbel, nu de Da Costaschool.

Bij de Duitse inval werden de gezinnen Blumenfeld en Bernstein en waarschijnlijk ook de andere Duits-Joodse gezinnen geïnterneerd, Helene Blumenfeld spreekt van een gevangenis, in Amsterdam. Dat duurde enige dagen voor de vrouwen en wat langer voor de mannen. Hierna konden ze niet direct terug naar Soest want dat was deels geëvacueerd in verband met de oorlogsdreiging.* De gezinnen werden enige tijd ondergebracht in een pension tot ze weer terug konden naar Soest.

In de zomer van 1942 kwamen de oproepen voor de Joodse inwoners om zich te melden voor de werkverschaffing voor Joden in Duitsland. Iedereen wist inmiddels wel ongeveer wat dat betekende.

Henry, Martha en Rolf konden aanvankelijk onderduiken bij bakker van Brummelen aan de Lange Bergstraat (nu van Straelenlaan) . Daar werd het echter te onveilig en van Brummelen deed een beroep op Benjamin Blankenstein. Blankenstein kende de familie want Rolf Bernstein had bij hem in de klas gezeten. De Bernsteins konden terecht op zolder op de Lange Bergstraat 31. Daar zijn ze bijzonder liefdevol opgevangen. Op zolder heeft Henry daar, als een soort tijdverdrijf, zijn belevenissen in de eerste wereldoorlog opgeschreven. Samen vierden de gezinnen sinterklaas. Er zijn sinterklaasgedichten die Benjamin voor de onderduikers heeft geschreven bewaard gebleven in de Martha Bernstein collectie in het Holocaust Museum in New York.

Op 5 juni 1944 werd de familie Bernstein opgepakt. Het huis van de Blankensteins werd helemaal leeg gehaald. Degene die hen verraden heeft is bekend bij de familie Blankenstein.

² Verslag Helene Blumenfeld

Benjamin Blankenstein werd opgehaald op zijn school. Zijn dochter Fieke zag hem nog. Hij zwaaide naar haar. Dat is het laatste wat ze van hem gezien heeft.

Blankenstein en zijn joodse onderduikers worden enkele uren in een politiecel in Amersfoort gestopt en om twee uur per trein afgevoerd naar Amsterdam. Tijdens de reis zijn Benjamin Blankenstein en Henri Bernstein aan elkaar geketend. Blankenstein schrijft later aan zijn vrouw: 'Maddi Bernstein en haar zoon Rolf liepen achter ons. Eerst naar de Euterpestraat³, waar ik aanvankelijk verhoord werd en van de anderen gescheiden, om naar de gevangenis aan de Amstelveenseweg te verhuizen'.⁴

Benjamin werd via Amersfoort naar kamp Vught gebracht. Op zijn persoonskaart in het kaartsysteem van Vught stond vermeld: ziek geweest. Na de ontruiming van kamp Vught (vanwege de komst van de geallieerden) kwam hij via Sachsenhausen in Bergen Belsen terecht waar hij op 24 februari 1945 is overleden aan dysenterie, een zeer besmettelijke ziekte waaraan veel ernstig verzwakte gevangenen zijn overleden .

De familie Bernstein kwam op 6 Juni aan in Westerbork in barak 67. In de eerder genoemde collectie Martha Bernstein bevinden zich ook brieven geschreven door de familie Bernstein uit Westerbork aan Rie Blankenstein, de vrouw van Benjamin en aan van Brummelen en vise versa.

Het hele gezin heeft gewerkt in Westerbork. Martha in de verpleging, Rolf in de borstelmakerij en Henry deed verschillende klussen. Er was goede hoop dat ze de oorlog zouden overleven. Op 6 juni, de dag dat ze arriveerden in Westerbork was de invasie in Normandië immers begonnen. De oorlog zou niet meer zo lang duren.

Op 31 juli volgde transport naar het kamp Theresienstadt.* Maar voor Henry en Rolf was ook hun verblijf daar van korte duur.

Op 28 september 1944 werd Henry naar Auschwitz gedeporteerd en op 23 oktober volgde zijn zoon Rolf. Er is geen precieze datum van het overlijden van Rolf bekend. Het is mogelijk dat hij onderweg naar Auschwitz al is omgekomen of bij de dodenmars toen Auschwitz ontruimd werd.*

Martha bleef achter in Theresienstadt en keerde in oktober 1945⁵ terug in Nederland lijdend aan tyfus en met een kaalgeschoren hoofd.

Ze werd opgevangen bij Rie Blankenstein, waar ze eerder ondergedoken had gezeten. Thea Blankenstein, die geboren is nadat haar vader was weggevoerd, schreef hierover het volgende:

'Na de oorlog heeft ze een brief aan mijn moeder geschreven, waarin ze vroeg of ze weer hier mocht komen. Ze was Duitse van origine en als ze geen adres in Nederland had, moest ze terug naar Duitsland en dat wilde ze natuurlijk niet. Ze wilde afwachten wat er met haar man en kind was gebeurd.'⁶

Henry en Rolf kwamen helaas niet terug.⁷ De zus van Martha, Helene bleek tijdens de onderduik aan insulinegebrek te zijn overleden. Haar zwagers Paul en Walter waren opgepakt in Brabant en op 2 juli 1943 in Sobibor vermoord.

Therese (Thea) en haar zoon Gert Eichenwald hadden de oorlog overleefd evenals Gaby de dochter van Helene en Paul.

³ Hier was het hoofdkwartier van de Duitse Sicherheitsdienst gevestigd.

⁴ Soest onder vuur via <https://www.verdwenensoest.nl/artikel/32/meester-blankenstein-kwam-niet-terug>

⁵ Thea Blankenstein zegt oktober 1945, volgens Wesley Eichenwald was het in juli 1945.

⁶ interview met Thea Blankenstein door Cecile Oranje

⁷ Voor Henry en Rolf zijn Stolpersteine gelegd in Hilden.

De overlevenden Martha, Thea, Gert, Gaby en een vriendin Rie de Hartog van Leeuwen zijn op 13 mei 1947 met het stoomschip de Veendam naar Amerika vertrokken. Martha overleed in New York op 22 februari 1993. Na haar dood heeft Wesley Eichenwald samen met zijn vader Gary (Gert) haar appartement leeggeruimd. In een kist vonden ze fotoalbums en documenten die Martha naar Amerika had meegenomen. Een deel van deze nalatenschap is geschonken aan het Holocaust museum in Washington. Dat is de al eerder genoemde Martha Collection.

Pas in april 2020 heeft Wesley daarover gepubliceerd in een artikel genaamd Maddi's trunc.⁸ Het is zeer de moeite waard om dit artikel te lezen.

Martha / Maddi is nooit hertrouwd. In de eerste jaren na de oorlog, sloot Maddi zich op 16 maart, de verjaardag van Rolf, op in haar kamer en hilde de hele dag

Na een aantal jaren gewoond te hebben in Wisconsin is ze in 1978 verhuisd naar hetzelfde gebouw in New York waarin ook haar zus Thea woonde.

*"Maddi walked through life wearing tragedy's mask. My sister and I were warned by our father and grandmother never to bring up the Holocaust in front of this wraithlike, nervous elderly woman who wore too much makeup..."*⁹

Martha Heumann Johanna Maria Therese Heumann
(1902-1993) de Hartog van Leeuwen (1900-1994)
7 februari 1947 op de Dam in Amsterdam
op 2 mei 1947 geëmigreerd naar de Verenigde Staten

⁸ Maddi's trunc, a family memoir. <https://medium.com/@Pogoer512/maddis-trunk-a-family-memoir-5043de495a22>

⁹ Maddi's trunc

Bronnen:

Archief Eemland, inventarisnummer 1760

Arolsen-archives.com

Joodsmonument.nl

Openarch.nl

Interview met Thea Blankenstein door Cecile Oranje

Genealogiebos.com

<https://stolpersteine-guide.de/map/biografie/1890/famile-bernstein>

<https://www.verdwenensoest.nl/artikel/32/meester-blankenstein-kwam-niet-terug>

ushmm.org Martha Bernstein collection

Document | Accession Number: 1994.A.0114

The Martha Bernstein collection includes photocopies of material originally created in the 1940s relating to the wartime experiences of the Bernstein and Heumann families.

Included in the collection is correspondence from Therese Heumann, Martha Bernstein's oldest sister, letters between the Bernstein and Blakenstein families, poems written by Benjamin Blankenstein, a fourteen-page diary written by Helene Blumenfeld, and documents issued in Westerbork and Theresienstadt.

Photos.yadvashem.org

Wesley Eichenwald, Maddi's trunc